

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTĂ BISERICESCĂ, ȘCOLARĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

ABONAMENTUL:

Pe un an — — — — — 40 Lei.
Pe jumătate de an — — — — — 20 Lei.

Împare odată la săptămână:

DUMINECA.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Arad, Strada EMINESCU Nr. 33.
Telefon pentru oraș și județ Nr. 206.

Cum s'a făcut „unirea” cu Roma, la Șeitin ?

— Anul 1863—4. —

Comuna Șeitin făcea parte din județul de odinioară unguresc, al Cenadului, azi la granița de apus a României. O comună puternică românească, cu foarte puține elemente străine, ea în prima jumătate a veacului trecut, pe vremea ierarhiei comune cu sârbii avea — și are și azi — trei parohii ortodoxe.

În anul 1843—4, după statistica oficială bisericească, numără 3167 suflete, cu 767 părechii conjugale. Elementul românesc s'a ținut acolo bine, favorizat nu numai de impulsurile, tot mai românești, cari porneau dela Arad, sediul episcopiei ortodoxe, ci ajutați și de bogăția pământului.

Nu e mirare deci, dacă și asupra acestei comune puternice s'au întors de timpuriu privirile acelor, cari, prin rumperea suferințelor a Românilor în două tabere, avea de gând să pomoveze și acolo câștigurile străinismului. Acest mijloc avea să fie mișcarea unionistă.

Ideea acestei zavistii, așa ni spune un raport (Nr. 116/863) *) al protopopului Aradului, s'a ivit încă în anul 1847. Stăpânirea politică a județului Cenad de atunci, așezată de protopopul g. cat. din Măcău unguresc, se ocupă atunci serios să afle căile de a face pe cele trei comune fruntașe românești — Nădiacul, Semlacul și Șeitinul — să treacă la „unire”. Dar gândul acesta și-l-au putut realiza, numai pe rând. La 1847 se introduse unația în Nădlac, la 1856 în Semlac, iar la 1863 în Șeitin. Curentul acesta unionist plecă — să ni-o fixăm bine, dela început — din Măcău, i eră sprijinit de autoritățile politice ungurești, sub ocrotirea episcopiei g. catolice din Oradea-Mare.

În cele ce urmează vom schița felul clandestin și brutal, în care s'a pornit și s'a menținut acțiunea unionistă în Șeitin.

*) Actele consultate se găsesc în arhiva episcopiei Arad, la registratură III—15—1863.

Nu ni face plăcere să scotocim atari lucruri dureroase din trecutul comunei Șeitin, — o facem însă dintr'o datorie morală către adevăr: de a se cunoaște metodele acelei silnice desbinări sufletești de printre noi, căreia i-se zice pe un nume atât de eufemistic, de „sfântă unire”, în vremece ea nu este alta de cât o legătură sufletească cu străinii și desbinarea cea mai dureroasă și mai primejdioasă ce poate fi între fiii aceluiasi popor.

Iată faptele, cum s'au petrecut.

*

Anul 1863 a fost vestitul an de foamete. Oamenii „pățeau lipsă mare de bucate și nutreț la dobitoace”. Spre a-și ajuta, se ajunge la hotărîrea, ca vitele să fie slobozite, la pășune, în cimiteriu. Cum s'a dovedit mai târziu cu prilejul investigației, parohul Ștefan Drăgan, care eră și asesor consistorial și cunoscător de mai multe limbi, a făcut greșala, de a fi încuviințat pășunatul numai pentru locuitorii mai înstăriți. De aci apoi nemulțumirea celor săraci, cari și-au trimis vitele la pășunat în afară de încuviințare, prevenind pe cei în stare bună. Iar sfârșitul a fost, că contravenienții, pe urma arătării parohului, au dat de bucluc cu autoritățile „și erau amenințați cu temniță, de care numai așa au judecat că vor scăpa, dacă să vor uni”.

Parohul Drăgan mai stărnise nemulțumiri și de alta natură, pe tema stolelor exagerate. El fusese arătat la episcopie încă la 1861 pentru unele lucruri, fără să i-se fi întâmplat ceva. Prilejul de acum eră tocmai cel mai potrivit pentru a reînvia și generaliza vechile nemulțumiri, — prilej bun și de exploatare din partea celor de din afară, cari pândeau numai prilejul de a interveni în senz unionist.

Protopopul Aradului, îndatăce la 30 mai a prins de vestea mișcărilor, în ziua următoare a ieșit în fața locului. Acolo îl află pe preotul g. cat. dela Semlac, scriind pe șeitimeni la „unire”. Protopopul nostru îl dojenește, că calcă legea de treceri, cari după legile de stat în vigoare avea să decurgă astfel: Ceice vor să treacă la „unire”, trebuie

să se declare înaintea unei comisii mixte: cu delegați ai confesiunilor interesate, sub presiunea reprezentantului autorității politice. (Iar dacă *dela unire* voia cineva să întoarcă, avea să facă la preotul unit *două* declarații, la interval de a lună).

Preotul g. cat. însă, luat de scurt, a răspuns că are autorizarea comitetului suprem să facă înscrierile la „unire” în Șeitin, lucru desmîntit de administrația politică, mai târziu.

Pe urma raportului dela protopopul Aradului, Episcopia — la 4 iunie 1863 — suspendează pe parohul St. Drăgan, dar și pe ceilalți doi preoți: parohul Teodor Popovici și capelanul Nicolae Costa, — deoarece nemulțumirea, exprimată prin arătări și la Episcopie, eră generală în popor. Și totodată se trimite o comisie de investigație din trei membri: singhelul Miron Roman, profesor de teologie și doi asesori, parohii Nichifor Atanașcovici din Pecica și Gheorghe Vasilevici din Giula.

Investigația s'a ținut în Șeitin, la 20 iunie 1863. Cu acel prilej se constată, că „*întâia mișcare spre unire s'au început din cauza morminților*”, după cum s'a spus mai sus, și că îndată ce a fost vorba de a scăpa de pedepse prin tangenta „unirei”, de loc s'au și prezentat mai mulți șeitineni la preotul g. cat. din Semeac — o comună vecină, cu parohie g. cat. dela 1856, patronată de fondul religios catolic — spre a se declara că trec. Se vede deci limpede, că *unelțirile plecau dela preotul g. c. din Semeac*, unde fondul religios cumpărase la 1858 moșia Contelui Hadik Gusztáv.

Comisia investigatoare a constatat, pe lângă „trăsurile cele mari” — stole exagerate — în sarcina preotului Drăgan, încă și anumite „*îmboldiri și sfătuiri ascunse din partea uniților*”, cari spre a-și spori turma, uneltau între credincioșii noștri din Șeitin, prin preotul g. cat. dela Semeac.

Preotul St. Drăgan, e pus apoi sub „acție fiscală”, deci i-se continuă procesul disciplinar. Mai târziu însă, desvoltarea lucrurilor „unioniste” a adus cu sine, că toți trei preoții au fost repuși în funcțiune.

De aci încolo, lucrurile se încurcă tot mai rău, în măsura în care se dă pe față amestecul autorității politice și al episcopului g. c. dela Oradea-Mare.

Csergeő Antal, locțiitorul de fișpan al jud. Cenad, scrie la 1 iulie 1863 episcopiei, că a aflat de intenția unionistă a Șeitinenilor și cere, ca episcopia să-și trimită delegatul său în comisia mixtă, înaintea căreia aveau să se facă trecerile, în fața locului. Episcopia tri-

mite ca reprezentant pe protopopul Aradului, Ioan Raț. Intervine și episcopul g. c. dela Oradea, la Curtea împărătească în aceeași cauză, probabil în senzul, destăinuit d'abia toamna târziu de protopopul g. cat., că numai vr'o 20 case din Șeitin ar fi împotriva „unirei”.

După trăgănări de peste 3 luni, „deputația” mixtă se întrunește la Șeitin în ziua de 6 oct. 1863. sub presiunea fibirăului Csiky din Bătania. Delegații g. catolicilor erau: Székely György (ce mai nume românesc!), protopop g. cat. în Măcău, și Pelle Gusztáv, preotul g. cat. din Semeac. Ortodocșii erau reprezentați prin protopopul Ioan Raț și parohul Teodor Popovici din Șeitin. Iar din partea comitatului a asistat la lucrări fibirăul Dim. Csákli.

Deputația s'a întrunit la Casa satului. Preoții g. catolici cereau, ca să se scrie numai capii de familie, în numele lor și al întregii lor familii. Ai noștri au insistat pentru respectarea dispozițiilor legale, după cari, cei trecuți de 18 ani au să se declare ei înșiși, personal. Astfel, în aceea zi *s'au declarat pentru „unire” d'abia 82 suflete*.

În 7 oct. aveau să se continue lucrările. Protopopul g. cat., nemulțumit cu rezultatul zilei trecute, căuta să influențeze. De aceea a ieșit în popor cu cuvinte ca aceste: „Dragul meu, vrei să te înscrii la sfânta unire?” Și dacă răspundea: vreau, adăogă: „Dumnezeu să te alduiască, acum ai apucat pe calea cea dreaptă”, iar pe cine nu se declară favorabil lor, îi batjocurea, — așa ni-se spune în raportul delegaților noștri.

În aceeași zi, s'a dat ordin să se bată toba, pe toate ulițele: să vie oamenii să se scrie la „unire”. Eră aceasta, o măsură desperată, fiindcă uniții scriseseră la ministeriu, că numai vr'o 20—30 case nu ar vrea să se uniască, iar acum le ieșeau socotelile pe dos, de aceea prota unit „peste măsură s'a tulburat” și, întorcând din popor în casa satului, „cu înverșunare sălbatică” ataca pe protopopul ortodox și-l batjocurea, că împedecă „sfânta unire”. Protopopul nostru s'a provocat la fibirăul președinte, că n'a făcut nimic contra legii (ca protopopul g. cat.), și după aceea l-a mustrat pe protopopul g. cat., că „toate pașurile ce le-au făcut (protopopul g. c.) până acum în Șeitin sunt nelegiuite și înjurioase pentru biserica și poporul nostru”; că a fost o neleguire aceea, de a se fi trimis la Șeitin „pastoralul” episcopului g. c. din Oradea, prin care religia ort. se blamează cu numirea de „întunerec” și „relighia sârbilor” și că preoțimea ni-a fost timbrată ca „necultă”.

Pe urma acestor reproșuri, protopopul g. c., sub pretext că s'a adus jignire episcopului din Oradea, a părăsit „deputația”, amenințând cu arătare la ministeriu.

Așa s'au terminat lucrările deputației, în ziua a doua, cu nici un rezultat în popor. Acest eșec, aveă să-i stimuleze însă pe g. catolici să recurgă la alte măsuri, clandestine, cari nici n'au întârziat mult. Iată, cum!

La 30 nov. (12 dec.) și în următoarele două zile, preoții g. catolici se aflau din nou în Șeitin, să „scrie” la unire, ei de capul lor, fără reprezentantul bisericii ortodoxe, dar azistați de reprezentanții autorității politice. Episcopia află despre acest lucru înainte de ce i-s'ar fi făcut raport amănunțit dela Șeitin și remonstrează la județul Cenadului, demascând pe preoții g. catolici, cari ademeniau cu mijloace nelegale și chiar silnice, cerând totodată ca conscrierea trecerilor să nu se facă fără de reprezentantul Episcopiei. Comitatul — județul — cere scuze pentru inconvenient, sub cuvânt (cine-l va crede?!) că, din greșală de birou, avizul destinat protopopului ort. Raț a fost expediat la episcopia g. cat. din Oradea-Mare.

Lucrurile cum s'au petrecut ele însă în cele 3 zile, se lasă destul de ușor înțelese, că absența reprezentantului Episcopiei ortodoxe aveă să înlesnească operațiile în favorul lățirii blăstămatei „uniri” cu străini și a desbinării dintre frați.

Cât de rodnice au fost acele lucrări libere ale g. catolicilor în turma ortodoxă, se vede din ceea ce protopopul spune Episcopiei: că în cele 3 zile adevărat s'au scris la „unire” de trei ori atâția, câți se declaraseră înaintea „deputației” din 6 oct.

Un raport al celor trei preoți din Șeitin, către protopopul lor, despre cele petrecute în amintitele trei zile ne arată în detalii decursul lucrurilor din prilejul „incviziției a doua”, cum zic preoții.

Președintele acestei incviziții a fost Alois Csiky, însoțit de doi delegați ai județului: Csákli și Benedek József.

Conform înțelegerii prealabile a părților de a nu se presiona asupra poporului, lucrurile au mers bine în ziua primă — 30 nov. st. v. — până la ameazi. După ameazi apoi, s'a bătut toba satului. Pe tobașul satului l-a însoțit un g. catolic, să vadă: *că oare tobașul bine strigă și că umblă oare pe toate ulițele? Iar „adiutantul” tobașului încă a început să strige pe ulițe: „Mergeți de vă scrieți fraților! Ce gândiți? că acum numai voi ați rămas și astăzi-mâne luăm și biserica!”*

Sărman suflet, dacă trebuiai să fii „convins”, că la Șeitin, de către tobașul satului, că mântuirea ta poate fi numai în „unirea” cu străinii!

În aceeași zi, după ameazi, s'a și adunat mulțime de popor, la casa satului. Reprezentantul nostru, care eră improvizat acolo în persoană credinciosului Teodor Bujigan, a protestat împotriva presionării. Unii din cei trecuți se răscoală asupra protestatorului, și mai cu seamă Nicolae Vlaic.

Protopopul g. c. Gh. Székely, care încă eră de față, ce făcuse adevărat? Ieșise afară, în popor, îndemnându-l: „Veniți, fraților, acum ce faceți, ce întârziati?” Preotul nostru Drăgan, ieșind după el, l-a făcut atent, că nu'i după lege să iasă în popor și să ademenească.

În 1/13 dec., ziua următoare, eră Dumineca. Deja în răsăritul zorilor, tobașul satului a porni earăși prin sat, vestind că după ameazi se va continua scrierea la „unire”. Apoi, la ieșirea din sft. biserică, s'a publicat din ordinul președintelui, acelaș lucru. Și totuși uniții au avut prea puțină reușită.

Văzându-o aceasta președintele Anton Csiky, s'a învoit cu cererea ortodocsilor, ca în aceeași zi seara să se încheie și iscălească hârțile. Membrii g-catolici însă au insistat, iar președintele a fost de acord, să se prelungească „incviziția” și în ziua următoare, cel puțin până la ameazi.

În noaptea următoare, astfel, vătavii g-catolicilor au umblat pela casele unora și altora, îndemnând și amăgind „cu feluri de feluri de promisiuni”.

În chipul acesta, în 2/14 dec. în absența reprezentanților comitatului, s'a continuat până la ameazi cu înscrierea, fără vr'un folos al lor. Președintele s'a învoit cu încheierea actelor; a trebuit însă să continue până seara din pricina absenței (prea evident, din adins) reprezentanților comitatului, cari și-au făcut apariția numai de cu seară. În acest timp, Sucigan Ion (hulbăr) și cu tovarășii săi: Barcan Gheorghe, Șiclovan Mihai, Sucigan Vasile și Vlaih Nicolae umblau pe ulițe, mereu îndemnând poporul la trecerea din legea părinților lor.

Astfel s'au încheiat lucrările incviziției a doua, și după presionări și uneltiri de 3 zile, în absența delegatului episcopiei, au trecut la g-catolici 162 familii, reprezentând 437 suflete.

La încheierea scrisorilor, președintele a pus în vedere poporului, că în 7/19 dec. vor continua. Nu s'a continiat însă din cauza intervenirii protopopului ort. Ion Raț. Înainte de a se depărta din sat, membrii g-catolici: protopopii g. cat. Korháni și Székely, deși au

fost făcuți atenți, au dat ordin dela Casa satului: să se bută toba prin sat iarăși, că „deputația” e „oprită” (?) și nu se va ține, deci ceice vor să mai treacă la „unire,” să se prezinte la dâșii. Aceștia au mai stat în sat trei zile; și-au trimis vâtavii, prin sat și a conșcris pe ceice li-s'au prezentat — în afară de regulele scrise în legi cu privire la treceri.

Preoții noștri din Șeitin, cari descopereau aceste uneltiri, se vaieră de soartea lor tristă de pe urma acestor învrăjbi, cari s'au înasprit mai ales după ce câțiva șeitineni întorsese-ră dela episcopia g. c. din Oradea, unde i-a fost dus protopopul Korhanyi.

Preoții aveau cuvânt să fie îngrijorați, deoarece în mai puțin de trei luni, g. catolicii și autoritățile politice au rupt din sânul comunității noastre Șeitin un mare număr de credincioși. Astfel: la 6 octomvrie 82 persoane; la 30 nov. — 2 dec. 162 familii cu 437 suflete; în 7—9 dec. alte 55 familii cu 230 suflete, iar mai târziu, dar tot în același an, înainte de Crăciun, 37 familii cu 155 suflete.

Episcopia Aradului, care protestă la 15 dec. n. la județ împotriva risipirei turmei sale prin mijloace atât de silnice și potrivnice legilor statului, își făcea numai o datorie, de pe urma căreia nu prea aștepta vr'un rezultat mai de seamă, de cât cel mult acela, cu care i-s'a și răspuns din partea județului: regretul de a se fi petrecut lucrurile fără de prezența delegatului episcopiei, fiindcă avizul către acesta despre terminul incvizității s'a trimis, din greșeală, episcopiei g. c. din Oradea-mare! Ce mai greșeală! Să se lucre în Șeitin, din partea autorității politice și a bisericii g. catolice, cel puțin 7 zile — în trei intervaluri de timp! — și să nu se observe, că lipsește dela lucrări reprezentantul episcopiei ortodoxe, interesată la sufletele turmei încăpută pe mâna răpitorilor și sfășietorilor!

În chipul acesta, — prin înșelăciune și prin silă împotriva credincioșilor noștri și printr'un nerușinat furt de suflete — s'a înființat „unirea” în Șeitin, primindu-și, după atât de mari rezultate chiar doi preoți g. cat., cu cari ne întâlnim în Șeitin în 1864: Tit Brancovean și Pelle Gusztáv.

În mijlocul acestei zarve, prin care se sfășiau întră olaltă fiii aceluiasi neam și ai aceleiasi biserici pentru interese străine, ai noștri să gândeau: cum să-și ferească măcar biserica de profanare. Căci, iată ce se întâmplă. Gr.-catolicii nu-și aveau biserica lor și râvneau s'o lea pe a ortodoxilor. De aceea ei devin provocători și necuviincioși. La ordinul protopopului, scaunele din biserică ale celor trecuți

la gr.-catolici, au fost legate cu sârmă: dacă nu li-e bună credința ortodoxă, să nu între în locul de onoare, în scaunele aceleasi biserici; să nu fie „miruiți” (unși cu untul de lemn) și nici anaforă să nu li-se deie, — totatătea măsurii disciplinare juste. Ei, însă, continuau a veni la biserica noastră. Rumpeau sârmele de opreliște dela scaune, întrau în ele, cum au făcut-o, la Crăciunul din 1863, Bărcan Nicolae cu frate-său Gheorghe, zicând: scoată-mă popii, dacă au putere, din scaunul ce l-am plătit pe 20 ani. Tot așa a făcut și mama lor. Unii din ei râdeau în biserică, iar alții făceau alte necazuri acolo. Invățătorul g.-catolic, care li-s'a fost dat, își aducea, școlarii la biserica noastră, spre a face și ei acolo disordini. Tendința eră: s'ajungă stăpâni gr.-catolicii și peste biserică și peste morminți.

În privința morminților încă s'a ivit ceartă în Șeitin. Preoții ortodocși, în acord cu autoritățile, au cerut să li-se deie gr.-catolicilor morminți separați. Nu se puteau suferi cele două tabere între olaltă, nici în același pământ, care pe toate le înghite și acopere cu vâlul uitării. Ai noștri erau, însă, în legalitate, pe când preoții gr.-catolici cereau ca morminții ortodocși să se împărțească în două. O comisie din partea preturei și din partea „cămării” sau a domeniului de stat din partea locului, a fost de părerea, să li-se deie loc separat pentru morminți, cum spuneau și preoții ortodocși. Aceste neînțelegeri se petreceau la sfârșitul anului 1863 și la începutul celui următor.

Silniciile și nerușinarea, cu cari s'a lucrat la Șeitin pentru infiriparea „unirii” acolo, de o parte, iar de alta *neîmplinirea făgăduințelor cu cari erau oamenii duși în rătăcire, au creiat în poporul din Șeitin o deprimată stare sufletească*, încă din cursul „incvizțiilor” din cele patru rânduri. Astfel se porneste, mai ales în pragul Crăciunului din 1863, curentul de revenire la legea părinților. Poporul trecut la uniți, zic preoții din Șeitin într'un raport către episcopul, „văzându-se neodihniți, neîndestulați și cu totul rătăciți, unii și alții or venit înapoi și astăzi voesc a trece.” La trecerea înapoi însă se cerea vreme de o lună, în care interval aceia să se declare de două ori înaintea preotului gr.-catolic.

Măsura aceasta, a legilor ungurești, eră din adins întocmită pentru a împedeca tot așa de ușor *revenirea la ortodoxie*, pe cât de ușoară era *trecerea dela ortodoxie*, prin o singură declarație!

Scopul dublei declarații de reîntoarcere la ortodoxie eră și mai vădit, dacă ținem seama de metoadele sau mijloacele de împedecare,

cu cari lucrau cei doi preoți gr.-cat din Șeitin. Raportul de sub întrebare al preoților ortodocși ne spune următoarele cazuri: La 1 ian. 1864 se duseră la preotul gr. cat. 3 femei, cu martori, spre a-se declara că trec dela „unire”, și au fost scoase afară sub cuvânt, că sunt *bete*. La 6 febr., când aveau să facă declarația a doua, preotul gr.-cat. *n'a fost acasă*. Când l-au cercetat a doua zi, doi agenți ai preotului, așa se vede anume chemați: Truța și Sucigan, le-au batjocurit, iar preotul Brancovean s'a mulțumit a „răpști pe martori cu mânie”, adăugând că „*legea neunită*” e „*spurcată*.” Când asemenea uneltiri s'au văzut că nu prind și că curentul de revenire la ortodoxie prinde teren tot mai larg, preotul și-a schimbat mijloacele de capacitate. Dovadă grăitoare sunt cazurile lui Puicău Todor și soției sale.

La episcopia din Arad să găsească *trei documente: un atestat medical și două atestate oficioase, făcute la comuna politică*. Să vedem ce se spune în ele.

Puicău Todor se prezentase în luna noiembrie 1864 la preotul gr.-cat. Tit Brancovean, cu doi martori: Misaroș Petru și Șiclovan Teodor, spre a declara că întoarce dela uniți. Preotul i-a replicat: „*Beat vii la mine spre a te lăpăda de credința ta unită?*” și înaintea martorilor *l-a apucat de pept*, în casa parohială, *izbindu-l cu capul de ușe, până i-l-a spart, sângerând lungă vreme*. Martorii lui Puicău Todor, cari dau acel atestat, spun că cel bătut *nu a fost beat* (Atestatul, din 29 nov. 1864) imputarea stării de beție avea să fie numai un pretext, de a-l putea bate și teroriza. *Medicul cercual Wilhelm Herman*, care l-a vizitat pe cel bătut, *constată (4. XII) că Puicău a fost bătut de preotul gr.-cat; că acela are la cap, dinapoi în partea stângă, o rană lungă de un deget și de 1/4 deget de adâncă...*

La 1 dec. 1864, i-se dă Măriuței Ardelean, *soția lui Puicău*, dela antistia comunală, un alt atestat din partea martorilor săi, că acelaș preot cu frumos sunătorul nume de Brancovean, l-a apucat de pept *pe martorul dânzei Ardelean Ion și l-a izbit de ușe cu atâta putere, în cât d'abia s'a putut reculege*, iar celalalt martor, Sucigan Ion, a scăpat nebătut numai provocându-se la starea sa de om bolnav. După aceasta „convingătoare” ispravă *preotul Brancovan s'a luat după Puicău Măriuța, a apucat-o de grumazi* (nyakszirtyának esett) *și dela ușe până la uliță*, pe dânsa și pe martorii ei nu i-a mai slăbit din „spânzurătoare și netrebniți”, iar afară, la uliță, a apucat-o pe Măriuța, a

isbit-o de ușe, încât și-a sîrîcat mîna, de nu a putut lucra nimic.

Ajungând aceste lucruri la cunoștința episcopiei, se face arătare împotriva preotului, g. cat. Brancovan, la comitat! Dar fără rezultat.

Iată chipul și mijloacele, cu adevărat de furi și tâlhari după cuvântul sf. evanghelii — cu cari s'a spart turma ortodoxă și românească dela Șeitin, acum 60 ani, pentruca să ne alegem acolo cu două locuri de închinare sufletească: unul, îndreptat spre Răsăritul ortodox și românesc și altul — spre Măcăul catolic și unguresc, acolo la marginea cea mai expusă a Țării Românești de azi.

Celce are urechi de auzit să auză, și mai ales să înțeleagă: Străinii ne-au desbinat poporul din Șeitin, pentru binele lor și spre stricarea noastră. Iar azi când primejdiile naționale bat la porțile Șeitinelui, poporul, politicește liber acum, ar putea înțelege: că și-a recăștigat deplin și libertatea de a reveni la sinul bisericii, dela care a fost smuls prin sălă și amăgire, și că acest lucru, al revenirii g. catolicilor este și o datorie națională, d'a rupe legăturile sufletești cu maghiarii.

Dă, Doamne, să-și înțeleagă și Șeitinenii datoria aceasta către sufletul lor și Neamul românesc.

Dr. Gh. Ciuhandu.

Lumea modernă și biserica

— O întrebare din zilele noastre. —

(Urmare.)

II.

Ce voește biserica lui Hristos dela lume? Este ea împotriva lumii, și a tendințelor ei? Nici decum. Biserica nu se luptă contra ideilor din lume, ea se luptă numai contra abuzurilor acestora.

Nu revoluția inventase ideea de libertate, frățietate și egalitate. O-a luat din Duhul lui Hristos și al creștinismului. Aceste idei sunt creștinești. Toată curtuazia, nobleța și umanitatea își au obârșia în creștinism, numai aici se pot îndeplini.

Biserica este cultivătoarea divină a acestor idei umanitare, pe când lumea adeseori abuzează de ele și seduce pe creduli. Toate tendințele lumii au în sine un simbur de adevăr, care sub îngrijirea religiunii poate să se desvoalte spre mare fericire a omenirii, și biserica recunoaște acest simbur și se bucură de el ori și unde i-l observă.

Biserica nu se luptă pentru interese străine,

nici pentru interesele *speciale ale clerului* și nici pentru acele cari ar fi contrare omenirii. Inamicii bisericii ar voi să o prezinte așa. Dară asta *nu-i corect*. Ei *nu* cunosc spiritul bisericii și al slujitorilor ei. Preoții nu cunosc interese speciale, cari s'ar opune intereselor altora. Scopul pentru care se luptă ei este interesul suprem al tuturor oamenilor; biserica și slujitorii ei nu luptă pentru interese egoiste. Departe să fie dela ei aceasta.

Biserica nu se luptă pentru abuzuri, neorândueli și alte rele, pe cari le comit preoții sau fiii săi. Biserica însăși nu poate comite vreun rău, numai oamenii ca membrii ai bisericii, dela vlădică până la opincă pot să-vârși rele. Asta n'a negat-o biserica niciodată și nu o neagă nici în zilele noastre. Biserica se străduiește, ca să delătore toate slăbiciunile legate de om, pentru ca să-și poată îndeplini misiunea sa, fericirea oamenilor.

Contrarii bisericii caută cu satisfacție toate slăbiciunile membrilor bisericii, și *le atribue bisericii*, ca și când ea le-ar lăți și proteja. Asta iarăși nu este just.

Biserica nu se opune progresului, ci ea se împotrivesc numai progresului minciunii, al patimei și al răului. Biserica nu se luptă contra progresului științei, câtă vreme acest progres servește adevărul, ea se bucură de progresul adevărat de pe terenul științelor și pe alte terene ale spiritului omenesc. Biserica în istoria omenirii, a iubit și a cultivat știința, și ori unde a pătruns ea în pustie, ca se zidească acolo, vre o locuință omenească, acolo se prefăcuse pustia într'un așezământ unde s'a cultivat știința.

Biserica nu se luptă contra progresului *politic*, unde este vorba de adevărata libertate. Popoarele creștine, dacă au câștigat o libertate politică, au se mulțămiască numai spiritului creștinesc, pe care î-l poartă biserica. Este dară o mare nedreptate, ca se arunci vina asupra bisericii, de toate cătușile și patimile atâtor secole și-a o face pe ea responsabilă.

Dacă nu-i libertate politică în lume, apoi nu biserica poartă vina, ci alți factori, căci duhul bisericii a lucrat totdeauna pentru desrobire și libertate.

Biserica creștină nu luptă nici contra progresului material al societății. În toate învățăturile sale nu vom afla nici o idee, care s'ar împotrivi progresului material. Cu toate că biserica este amica sărăciei, nu poate protesta contra bogăției materiale, dacă progresul material prin așezămintele sale bune și umanitare ușurează povara sărăciei de pe pă-

mânt. Intreg duhul bisericii și întreaga sa viață este progres pe toate terenele vieții omenesti. Biserica îndeamnă omenirea încontinuu spre progres, dară ea nu poate numi și recunoaște de adevărat, progresul minciunii, progresul al patimilor și progresul fărâdelegilor.

(Va urmă.)

Lucruri bune și lucruri slabe la Șeitin.

În frunțașă comună Șeitin s'a aranjat de 1 decembrie, sub conducerea învățătorului-director d. U. Pinteș, un festival școlar foarte reușit. Cântări și poezii eroice și naționale, foarte reușite, împodobite și subliniate până și de multe lacrimi curate din ochii micilor debutanți și ai conșcolarilor lor și publicului. Elevii gr. catolici, dinpreună cu părinții lor și mai mari lor locali bisericești au ținut și ei să se illustreze cu acest prilej — prin absență.

Cum-cum nu, destul și bine, că serviciul divin al g. catolicilor s'a potrivit de s'a început deodată cu festivalul școlar de sub întrebare. Ei bine, separatistii noștri g. catolici dela Șeitin nu încap laolaltă cu ortodocșii localnici nici măcar în ziua comemorativă a alipirii Ardealului la Țara-mamă?! Așa se vede, s'ar alipi mai bucuroși la republica „catolică” a Măcăului învecinat.

Alta-la mână! O româncă ortodoxă din Șeitin se logodise cu un maghiar r.-catolic de acolo. După logodnă, ca nu cumva o mână de preot „schismatic” să-i blagoslovească cununia, a trecut la r.-catolici și s'a cununat la dânsii. După actul cununii, la care a asistat public destul de mult, d-na protopopeasă g. catolică a sărutat-o pe noua convertită. Caz neobișnuit până atunci! Iar după cununie, ospăț mare, la care s'a înfăptuit ideea „solidarității catolice” a Ilustrisimului dela Oradea-mare, între maghiarii r.-catolici și românii g. catolici dela Șeitin. Vor fi fost de sigur, și acolo pupături, „csârdașul” încă n'a lipsit și nici salutul, așiat în slove, de „Isten hozott!” la adresa oaspeților.

A săltat de bucurie „solidaritatea catolică”, câștigând un suflet dela urgisita ortodoxie!

Horthy-bácsi dela Budapeșt, de ar fi cerut la delimitarea graniței un plebiscit la Șeitin, ar fi avut, poate, mai multe voturi decât ce am fi crezut noi, aștia!alți.

Fă-ți, Române, cruce și-ți scui pă'n sin și-ți vezi de treabă.

Palatul cultural din Arad.

Istoricul Xenopol, pătruns de dorința răspândirii culturii naționale în orașele mărginașe ale României noi, a dăruit biblioteca sa Palatului cultural din Arad. Și astfel acest palat, frumos zidit, pe malul gureșului Mureș, înconjurat de parcul orașului, înzestrat cu biblioteca istoricului Xenopol, poate fi considerat ca o podoabă culturală, ca un izvor al științei.

Și binefacerea istoricului Xenopol, prin dăruirea bibliotecii sale Aradului, se poate considera ca o cunună de lauri, așezată în acest ținut românesc, unde pe vremuri, sub alt regim și sub alte legi, s'au dat cele mai înverșunate lupte din partea românilor contra vechilor asupritori, pentru biruința sufletului românesc.

Ușile acestui palat cultural sunt deschise totdeauna. Dar câți pași urcă frumoasele trepte? Câți sunt mânați de focul uestins al dorinței de cultură?

De se întâmplă, cititorule, să pășești vreodată pe bulevardul Regele Ferdinand, în sus dela gară, privește la vitrinele din mâna dreaptă. Ochii tăi curioși vor ceti titlurile atâtor cărți scrise în limba maghiară, vor vedea reviste maghiare, vor desluși mulțimea de cărți poștale ilustrate ce încadrează fețele artiștilor maghiari, ale cântărețelor de operă maghiară, ale scriitorilor maghiari. E vina noastră și e meritul lor..

O singură icoană a iubitului nostru Rege stă îndosită într'un colț de vitrină, câteva cărți românești te cheamă cu mlă să le privești, în vitrina „Dieceza-nei“. Incolo nici o carte poștală nu ivește chipul vreunui mare român, fie istoric, fie om politic, fie scriitor, fie pictor. Cultura maghiară, indiferent de valoarea ei, își are mijloace de propagandă. Și această propagandă e îndrăzneată, prea îndrăzneată, simți cum plutește asupra capului umbra vechei fantomei a vremurilor trecute călcațe în picioare de cizma soldatului român.

Palatul cultural din Arad ar fi bine să-și ia asupra-și propaganda culturii și artei românești, aici la granița de apus a României noi, de unde se aude ca în noapte, glasul cobitor al vremurilor duse, de dincolo de graniță.

Glasul Palatului cultural din Arad să fie un glas de tunet chemător la viață românească.

În sălile încăpătoare să răsune glasul celor aleși ai cuvântului, convingerii, ai înălțării.

Amvonul Palatului să fie locul înalt de unde să se audă răsunând îndemnurile către viața nouă, ce trebuiește întărită prin noi, în România nouă.

Palatul să nu rămână un rece monument de artă, de comoară închisă, strângătoare de avere, dar fără dărnicie.

Să fie un foc nestins aprins pentru încălzirea sufletului românesc, vecinic chemător la viață, pentru a se topi gheața nepăsării multor suflete și a împrăștiă ceața ce învăluie multe inimi.

INFORMAȚIUNI.

Deputați congresuali din cler au fost aleși în dieceza Aradului pe ciclul 1923—26. Mihaiu Pacașian, Dr. Gheorghe Ciuhandu, Mihaiu Lucuția, Dr. Dimitrie Barbu, Florian Roxin, Fabrițiu Manoilă Gherasim Sârbu.

Invalizii. Am dinainte galeria înfiorătoare a jertfelor războiului. Eroii cari au supraviețuit faptei lor, își poartă astăzi gloria în cărji.

M'am întrebat din ce trăiesc, și îmi părea rău de această întrebare. Să pun la îndoială grija ce trebuie s'o albă țara de fiii ei cei mai buni? Dar se găsește cineva să lase muritori de foame pe cei jertfiți pentru țară?

Ei, uite că s'a găsit. Citesc în albumul ce-l am dinainte pensiunile eroilor invalizi, cari par o povară astăzi, pentru că n'au avut norocul să moară, ca să scape lumea de grija lor. Pensiunile încep dela 5 lei și merg până la 125 de lei pe lună. Eroii neamului primesc deci mai puțin de cât costul unor havane de lux, de care îmbogățitul de război le preface în spirale de fum.

Eroii neamului au stat în iadul de foc, au rămas ciungi și schilozi, orbi și surzi, aproape neoameni, pe când îmbogățiii războiului, cari șampanizau în dosul frontului victoriile celor ce se luptau pentru ei, sunt întregi și sfidători, iar prin îndrăznelile lor vor parcă să strice estetica edificiului înălțat de viteji.

Eroii neamului au luptat pentru țară, pentru ca cei ce n'au luptat pentru ea atunci, să conspire astăzi împotriva ei?

De sigur, se conspire împotriva ei atunci când se taie leului avântul său ascedent, după cum se conspire și atunci când invalizii din războiu sunt lăsați să moară de foame cu familiile și vlăstarele lor.

Muțămită publică. Cu ocaziunea reparării sf. noastre biserici, la glasul nostru de chemare, au binevoit a răspunde cu sumele de mai jos, următorii Dr. Ionel Hosanu adv. Brașov 1000.— Lei; Maior Valeriu Mugdu, Sibiu 100.— Lei; Nicolae Ciocchină, funcționar Cluj 100.— Lei; George Ciocchină inv. director Radna 100.— Lei; Ioan Cuparescu notar comunal Mucea 500.— Lei; Ioan Stoica, măestru Lipova 100.— Lei, Văd. Szász Radna 20.— Lei; Mairoviț, carieră de piatră și industrie de var, Arad.— Lei și un clopot în preț de 30.000. Lei; Olympia Bîrlea inv. din venitul unei serbări școlare 116.— Lei; Nicolae Ghiuri stud. cl. III. comercială, din venitul unui comerț 200.— Lei. Teodor Dudașiu Vârșand 420 — Lei.

În numele parochienilor mei, sus numiților donatori, le aduc cele mai sincere mulțumiri, rugând pe Dzeu, ca faptele lor să le răsplătească după caviință.

Șoimoș, la 6/19 Decemvrie 1923.

Ilie Chebeleu, preot ort. rom.

CONCURSE.

Pentru întregirea parohiei a doaua din comuna bisericească **Ohabaforgaci**, din tractul Belințului, care e de cl. I, se eserie concurs cu termen de **30 zile**, dela prima publicare în „Biserica și Școala“, pe lângă următoarele retribuțiuni și îndatoriri:

1. Usufructul sesiunii parohiale în estenziunea ei de azi și a intravilanului parohial de sub Nr. 182, după cari alesul va avea să suporte toate dările publice.

2. Alesul va predica în biserică cel puțin de două ori pe lună, va catihza elevilor dela școala confesională din loc după trebuință, fără altă remunerație din partea comunei bisericești.

3. Se cere, ca alesul cu zel și cu dragoste să împliniască chemarea sa preotească, obligat fiind să îndeplinească toate datorințele față de oficiul preotese.

4. Dela concurenți se cere calificația prescrisă în concluzul Sinodului eparhial de sub Nr. 84 din 1910 pentru parohii de clasa I.

5. Petițiile concursuale, adiuastate în regulă, ori cu atestat de serviciu prestat, se vor așterne în termenul concursual oficiului protopresbiteral ortodox român din Belinț, adresate comitetului parohial din Ohabaforgaci.

6. La retribuție sunt a se socoti și stolele legale și retribuția de stat

7. Doritorii de a ocupa acest post, pe lângă stricta observare a dispozițiilor Ș-lui 38 din Regul. pentru parohii, sunt poștiți a se prezenta în sf. biserică din Ohabaforgaci, într'o Duminică sau într'o sârbătoare, spre a-și arăta desteritatea în cele rituală și în cele emiletice.

Intrucât reflectanții sunt din altă dieceză, trebuie să se prezinte P. S. D. Episcop diecezan din Arad, nainte de a concura, ca să li ee dea binecuvântare spre a putea reflecta la postul din chestie.

Comitetul parohial.

În înțelegere cu mine: *Cherasim Sârbu*, protopresbiter.

—□— 3—3

Să publică concurs pentru îndeplinirea parohiei de cl. III-a **Berindia**, cu termen de **30 zile**.

Salarul din parohie: 1. Sesiie din 7 jugh 386□
2. Bir și stole legale. 3. Casă parohială.

Reflectanții i-și vor trimite rugățile de concurs oficiului prot. ort. rom. din Buteni având a se prezenta poporului în bis. din Berindia.

Reflectanții din alte Dieceze trebuie să adreseze la petit învoirea Consistorului ort. rom. din Arad, că pot reflecta la acest post.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu : *F. Roxin*, protopop.

—□—

3—3

Conform ordinului v. Consistor d. din Arad nr. 3588-923, prin acestea se publică de nou concurs pentru îndeplinirea definitivă a parohiei **Ociu** cu filia **Ocișor** jud. țul Arad pprezbiteratul Halmagiului, care este de clasa III. cu termen de **30 zile** dela prima publicare acestuia în „Biserica și Școala“

Emolumentele împreunate cu acest post sunt: 1. Birul parohial dela matra Ociu Lei 80 din cassa bisericeii, iar dela filia Ocișor 60 măsuri cucuruz sfârmat de la fiecare număr de casă câte 1/2. măsura). 2. Stolele legale dela botezuri, cununii și înmormântări. 3. Eventuala întregire a dotației dela Stat pentru care parohia nu ia nici o răspundere. 4. Casă parohială nu este.

Alesul va fi îndatorat să catehizeze la școala primară din loc fără alta remunerație.

Reflectanții sunt poști să-și înainteze petițiile adjustate conform concluzului Sinodului eparh. nr. 48/1910, în termenul de sus adresate comitetului par. din Ociu la oficiul protopresb. din Halmagiu, având a se prezenta cu prealabila incuviințare a pprezbiterului tractului, în vreo Duminică ori sârbătoare în bisericile din Ociu și Ocișor spre a predica resp. servi, sore a se face cunoscut astfel poporului. Cel din altă dieceză vor avea să prezenteze P. S. D. Episcop diecezan spre a le da binecuvântare, să poată recurge la aceasta parohie.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu mine: *Cornel Lazar* m. p. pprezbiter.

—□—

3—3

Redactor responsabil: **SIMION STANA** asesor consistorial
Censurat: **Dr. Romul Mager**.

Important pentru toți Institutorii și Invățătorii

CHESTIUNI METODICE

VOLUMUL I

CUPRINZÂND:

Metodica Scris-Cititului și a celorlalte materii ajutătoare

DE **STEFAN VELOVAN**

profesor de pedagogie la școala normală de învățători din Craiova

MARIN FLORESCU și ILIE JIANU

Institutori din Craiova, foști institutori la școala primară de aplicație a școalei normale de învățători din Craiova.

De vânzare la toate librăriile sau la Editura „Scrisul Românesc“, Craiova.